

NÁŠ NEJVĚTŠÍ A NEJOHROŽENĚJŠÍ HAD

Ochrana kriticky ohrožené užovky stromové

Projekt „Zamenis“ je dlouhodobá iniciativa zaměřená na ochranu jedné z nejsevernějších přirozených populací užovky stromové (*Zamenis longissimus*) v Evropě, která se nachází v Poohří a představuje izolovaný relikť z klimaticky příznivějších období holocénu. Užovka stromová je u nás kriticky ohrožený druh a v České republice jej nalezneme pouze na pěti lokalitách – v Poohří, Podyjí, Bílých Karpatech, ve středním Povltaví a nově také v Kosteliskách. Z těchto oblastí je Poohří nejohroženější, nejizolovanější a geneticky unikátní.

Populace v Poohří se vyskytuje především v údolí Ohře a v zaříznutých údolích jejích přítoků, kde druh využívá mozaiku kamenných zídek, suťových svahů, lesostepních stanovišť a výrazně také člověkem vytvořených struktur (zídky, násypy, staré stavby). Historické záznamy sahají do roku 1880, ale v průběhu 20. století došlo k výraznému zmenšení areálu i početnosti. V letech 2005–2007 byla velikost populace odhadnuta přibližně na 500 jedinců. Díky realizaci záchranného programu (od r. 2008) a systematickému managementu (líhniště, péče o biotopy, osvěta) se podařilo stabilizovat početnost a zvětšit rozšíření této jedinečné populace.

Cílem projektu je zajistit dlouhodobě životaschopnou populaci v údolí Ohře prostřednictvím péče o biotopy, podpory reprodukce, výzkumu a environmentálního vzdělávání.

Důvody ohrožení

1. Změny v krajině a ústup maloplošného hospodaření

Úbytek maloplošného hospodaření a přeměna krajiny vedou ke ztrátě pestré mozaiky sadů, mezí, křovin a zemědělských ploch. Krajina se homogenizuje a ztrácí se členité struktury, které jsou pro plazy zásadní.

2. Zarůstání lokalit a ztráta drobných struktur

Zídky, kamenné snosy, suché stráně i rozvolněné sady zarůstají náletovými dřevinami a mizí. To vede ke ztrátě úkrytů, líhnišť i slunných mikrostanovišť, které poskytují cenné úkryty pro živočichy.

3. Rostoucí tlak člověka a autoprovaz

Zvýšená lidská aktivita ohrožuje faunu i flóru, zvyšuje riziko úhynů a fragmentaci prostředí.

4. Vliv nepůvodních predátorů

Mýval severní (*Procyon lotor*) a další nepůvodní druhy narušují rovnováhu ekosystémů a ohrožují místní druhy.

Aktivity projektu

Praktická část programu zahrnuje cílený management stanovišť, zejména prosvětlování lesních okrajů, odstraňování náletových dřevin, údržbu a obnovu kamenných zídek a terénních struktur, stejně jako budování líhnišť a úkrytů. Tato opatření zlepšují tepelný režim stanovišť a významně zvyšují úspěšnost rozmnožování, což dokládají i dlouhodobá data ze záchranného programu.

Současně probíhá systematický monitoring populace, který realizují odborní pracovníci ve spolupráci s vyškolenými dobrovolníky. Monitoring zahrnuje sledování početnosti a rozmístění jedinců, značení a zpětné odchvy, fotodokumentaci, dlouhodobé sledování mikrolokalit a vyhodnocování úspěšnosti líhnišť. Součástí výzkumu jsou také genetické analýzy, které přinášejí zásadní informace o struktuře

populace, míře jejich izolace a genetické diverzitě — například potvrzení unikátní reliktní linie v oblasti Želinského meandru. Tyto poznatky jsou klíčové pro tvorbu dlouhodobých ochrannářských strategií a optimalizaci managementu stanovišť, z nichž profitují i další druhy v oblasti.

Nedílnou součástí projektu je také environmentální výchova a osvěta veřejnosti. Exkurze, přednášky, vzdělávací programy a informační materiály přibližují význam užovky stromové jako součásti biodiverzity i důvody jejího ohrožení. Projekt aktivně pracuje se zemědělci, obcemi, vlastníky a uživateli pozemků, kteří jsou klíčovými partnery při udržitelné péči o krajinu. Spolek Zamenis provozuje v Osvinově informační centrum zaměřené na herpetologii, doplněné venkovní expozicí všech původních druhů hadů České republiky a přírodovědným parkem. Toto zařízení slouží jako regionální edukační a osvětové centrum a každoročně jej navštíví několik stovek zájemců, což potvrzuje jeho význam pro environmentální vzdělávání a popularizaci ochrany přírody v Poohří.

Na realizaci programu se podílí Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, odborníci z univerzit, nevládní organizace a místní partneři. Projekt je podporován z prostředků Ministerstva životního prostředí a navazuje na celostátní záchranný program užovky stromové, který už více než deset let přináší v Poohří i dalších regionech konkrétní výsledky. Program tak představuje modelový příklad úspěšné regionální spolupráce, jež spojuje vědu, praktickou ochranu i práci s veřejností. V roce 2022 se k její ochraně přidala také Zoo a botanická zahrada města Plzně.

užovka stromová
(*Zamenis longissimus*)

Dlouhodobým cílem projektu je zajistit stabilní, geneticky životaschopnou a prostorově propojenou populaci užovky stromové v Poohří, která bude schopna dlouhodobě přežívat i při měnících se podmínkách prostředí. Realizovaná opatření zároveň podporují obnovu tradiční, strukturálně pestré krajiny, jejíž hodnotu sdílejí nejen vzácné druhy, ale i místní obyvatelé a návštěvníci regionu. Ochrana užovky stromové v Poohří proto nepředstavuje pouze péči o jeden druh, ale také investici do zdravé krajiny a udržitelného vztahu člověka k přírodě.

Jak mohu pomoci?

Navštivte Zoo a BZ Plzeň! Podporujeme spolu s Vámi prostřednictvím projektu

[Help nature](#)

Záchranné projekty Zoo a BZ Plzeň můžete **podpořit na jednorázovým finančním darem** na náš **sbírkový účet**

Sbírkový účet na podporu projektů
ochrany přírody v Zoo a BZ města Plzně

QR PLATBA

Podpořte projekt „Zamenis“ přímo na jejich webových stránkách

<https://zamenis.cz/>.

